

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pennanen, Joonas

Title: Mistä olennaisesti kiistanalaisissa käsitteissä on kyse? : lectio praecursoria 4.9.2021

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Suomen Filosofinen Yhdistys ry, 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pennanen, J. (2021). Mistä olennaisesti kiistanalaisissa käsitteissä on kyse? : lectio praecursoria 4.9.2021. *Ajatus* : Suomen filosofisen yhdistyksen vuosikirja, 78, 313-322.

<https://journal.fi/ajatus/article/view/125158>

Mistä olennaisesti kiistanalaisissa käsitteissä on kyse?

Lectio praecursoria 4.9.2021

JOONAS PENNANEN

Arvoisa kustos, kunnioitettu vastaväittäjä, hyvät kuulijat.

Itsepintaista ja laaja-alaista moraalista ja poliittista erimielisyyttä voidaan pitää modernin maailman ja erityisesti liberaalidemokraattisen yhteiskunnan erottamattomana piirteenä. Monet erimielisyyksistä vaikuttavat mahdottomilta ratkaista rationaalisin argumentein, mutta silti kiistely on usein erittäin tärkeää niin henkilökohtaisista kuin myös kollektiivisista syistä. Meillä on erilaisia päämääriä ja tavoitteita, joita perustelemme järkeenkäyviksi katsomillamme uskomuksilla, ja ymmärryksemme itsestämme ja sosiaalisista suhteistamme riippuvat asiankuuluvista käsitteellistyksistämme. Sillä mitä pidämme oikeana, sopivana, oikeudenmukaisena tai kauniina on meille valtavan paljon merkitystä. Ei olekaan siis ihme, että olemme usein ymmällämme, hämmentyneitä tai jopa vihastuneita kohdatessamme syväluotaavan ja itsepintaisen moraalisen, poliittisen tai esteettisen erimielisyyden. Kuinka toinen saattaakaan ajatella niin? Väitöskirjassani ”Essentially Contested Concepts: Gallie’s Thesis and Its Aftermath” olen analysoinut Walter Bryce Gallien väitettä, joka antaa yhden mahdollisen vastauksen tähän kysymykseen.

Väite kuuluu, että osa käyttämistämme käsitteistä on olennaisesti kiistanalaisia. Se tarkoittaa, että kyseisten käsitteiden

asianmukainen käyttö tuo olennaisesti mukanaan rationaalisesti ratkeamattomia ja päättymättömiä mutta silti täysin aitoja kiistoja, jotka koskevat käsitteen asianmukaista käyttötapaa. Tällöin kukaan kiistelijöistä ei ole välttämättä tehnyt virhettä, eikä kiista muutenkaan seuraa jostakin väärinymmärryksestä, joka saisi osapuolet puhumaan toistensa ohi. Sen sijaan kiistelijät voivat kukin vedota täysin varteenotettavaan todistusaineistoon, jonka nojalla he päätyvät eriäviin mutta yhtä lailla oikeutettuihin lopputulemiin käsitteen sopivasta käyttötavasta. Olennainen kiistanalaisuus on seurausta käsitteen sisäisistä ominaispiirteistä tai muista sen asianmukaista käyttöä määrittävistä tekijöistä. Gallie piti DEMOKRATIAA, TAIDETTA, KRISTILLISYYTTÄ ja SOSIAALISTA OIKEUDENMUKAISUUTTA olennaisesti kiistanalaisina käsitteinä.

Gallie esitti olennaiselle kiistanalaisuudelle seitsemän ehtoa, minkä lisäksi hän täydensi ilmiön kuvausta erilaisin esimerkein. Olennaisesti kiistanalaiset käsitteet merkitsevät arvostettuja saavutuksia, jotka ovat sisäisesti monimutkaisia ja siten eri tavoin kuvailtavissa. Kyseiset saavutukset ovat myös muunneltavissa, kun olosuhteet niin vaativat, mikä Gallien mukaan tekee olennaisesti kiistanalaisista käsitteistä avoimia. Osapuolet pitävät lisäksi tarpeellisena puolustaa käsitteen käyttöään muita käyttötapoja vastaan samalla kun kukin johtaa parhaana pitämänsä käyttötavan kaikkien kiistelijöiden yhteisesti tunnustamasta malliesimerkistä. Käsitteen parhaasta käyttötavasta käydään Gallien mukaan jatkuvaa kilpailua, ja kyseisen kilpailun tulisi uskottavasti mahdollistaa käsitteen merkitsemän arvostetun saavutuksen ihanteellinen kehitys. Se, mitä Gallie tarkemmin ottaen sanoi, mitä hän käsittääkseni todella tarkoitti ja miten muut ovat asian viimeisen kuudenkymmenen vuoden aikana ymmärtäneet, muodostaa valtaosan tutkimukseni sisällöstä. On kuitenkin niin, että Gallien väitteen filosofinen tai teoreettinen merkitys ei ole kovinkaan helposti ymmärrettävissä pelkästään hänen alkuperäisiä muotoilujaan läpikäymällä. Onneksi on muitakin keinoja. Ehkä suoraviivaisin tapa on aloittaa puhumalla yleisemmin käsitteistä ja vähän propositioistakin.

Käsitteet ovat nimittäin konstikkaita. Liki kaikki käsitteistä sanottu on jollain tapaa kiistanalaista, eikä käsitteiden perimmäisestä luonteesta vallitse yksimielisyyttä. Toiset pitävät käsitteitä tykkänään abstrakteina entiteetteinä, kun taas toiset ymmärtävät ne mentaaliseksi representaatioiksi eli ikään kuin mielen sisäiseksi ajattelun kohteiden edustajiksi. Kolmannen verrattain yleisen näkemyksen mukaan käsitteet ovat kognitiivisten toimijoiden kykyjä tai valmiuksia tehdä tarvittavia erotte-luja ja päätelmiä. Oli asia sitten viime kädessä niin tai näin, voitaneen joka tapauksessa ajatella, että käsitteet mahdollistavat todellisuuden ja sen ilmiöiden ja olioiden jäsentyneen ymmärtämisen: käsitteitä voidaan pitää ajatuksiemme rakenne- tai ainesosina. Siten käsitteet myös pitävät "mentaalisen maailmamme" kasassa ja tuovat mielen ja merkityksen todellisuuteen. Käsitteet joka tapauksessa siis luokittelevat tai kategorisoivat maailman asioita, ilmiöitä ja olioita. Varsinainen ero yksinkertaisten luokkien tai ominaisuuslistauksien ja käsitteiden välillä voisi kenties olla se, että käsitteet pitävät lisäksi sisällään informaatiota, joka koskee ja ohjaa niiden käyttöä korkeammassa kognitiivisissa prosesseissa, kuten arvostelmissa, päätelmissä, arvioivassa ajattelussa tai monimutkaisessa kategorisoinnissa.

Kielellisestä näkökulmasta katsottuna käsite on karkeimmillaan sama asia kuin sana tai ilmaisu ja siihen liitetty idea. Filosofissa käsitteiden paikka on kuitenkin usein propositioissa, joiden voi ajatella koostuvan käsitteistä ja käsitteiden välisistä loogisista suhteista. Propositionot ovat eräänlaisia maailman asi-antiloja koskevia mahdollisesti abstrakteja ja itsenäisiä peruslauseita, jotka joko pitävät paikkansa tai eivät, mutta propositionot ovat myös ainakin jossain määrin ilmaistavissa luonnollista kieltä käyttäen. Esimerkiksi suomenkielinen virke "pallo on punainen" ja englanninkielinen "the ball is red" ilmaisevat saman proposition, joka koostuu käsitteistä PALLO ja PUNAINEN sekä niiden välisestä erityisestä suhteesta, joka kertoo meille, että pallo *on* punainen. Koska propositionot ovat joko tosia tai epätosia, käsitteiltä, joista propositionot koostuvat, vaaditaan yksiselittei-

syyttä ja tarkkarajaisuutta. Muuten oletettu propositio olisi yhdessä mielessä tosi mutta toisessa mielessä epätosi, mikä ei käy päinsä, vaan kyseessä olisi itseasiassa kaksi eri propositiota. Mikäli yksi henkilö sanoisi, että ”pallo on punainen” tarkoittaen pöydällä olevaa biljardipalloa, ja toinen henkilö kiistäisi tämän sanomalla ”pallo ei ole punainen” tarkoittaen pöydän alla olevaa jalkapalloa, voivat he kumpikin olla yhtä aikaa oikeassa, mutta heidän väitteensä ilmaisevat eri propositioita. Propositiot ovat teoreettisesti hyödyllisiä juuri siksi, että ne mahdollistavat esimerkiksi erilaisten uskomusten täsmällisen määrittämisen ja erottelun. Filosofeilla on vahva teoreettinen intressi ymmärtää käsitteet esimerkiksi juuri propositioiden osiksi, mutta on hyvä huomioida yleisemmin, että käsitteillä on totunnainen asemansa osana loogisia järjestelmiä.

Edellisessä pallon väriä koskevassa erimielisyydessä vaikuttaisi ainakin päällisin puolin olevan kyse silkasta väärinkäsityksestä, joka koskee sitä, mihin objekteihin osapuolet ovat päätyneet soveltamaan täysin mutkatonta ja selvää käsitettä PALLO. Kiistat, joissa olennaisesti kiistanalaiset käsitteet Gallien mukaan esiintyvät, eivät ole vastaavanlaisia helposti selvitettäviä sekaannuksia. Kun osapuolet tulevat tietoisiksi käsitteen erilaisista käyttötavoista, he eivät epäile virhettä, selvitä sitä ja välittömästi päättävänsä kiistaa. Sen sijaan he jatkavat tarmokkaasti oman käyttötapsansa puolustamista parhaana tai jopa ainoana oikeana. Sellainen kiista ei olisi rationaalinen palloesimerkkini tapauksessa, mutta entäpä kun siirrymme sellaisten käsitteiden kuin OIKEUDENMUKAISUUS tai TAIDE pariin? Yhtäkkiä emme ole enää läheskään yhtä varmoja käsitteen oikeasta sovellutusalueesta kuin olemme pallon käsitteen kohdalla. Sannalla sanoen emme ole enää varmoja, jaammeko saman oikeudenmukaisuuden tai taiteen käsitteen, mutta kiistamme käsitteen parhaasta käyttötavasta ei silti vaikuta sekaannukselta.

Tämä on yksi tapa selventää, minkä tyyppisestä asiasta Gallien alkuperäisessä väitteessä vaikuttaisi oleellisesti olevan kyse: toisin kuin pallon käsite ja muut vastaavat käsitteet, olennaisesti kiistanalaiset käsitteet ovat poikkeuksellisia siinä suh-

teessa, että ne mahdollistavat olennaiseksi luonnehditun kiistelyn käsitteen sovellutusalaista siten, että läsnä on edelleen yksi ainoa käsite. Osapuolet eivät puhu toistensa ohi, kyse ei ole sekaannuksesta eikä itse kiista ole seurausta jonkun virheestä. Gallien väitteen voi nyt ajatella olevan ristiriidassa sellaisen näkemyksen kanssa, jossa käsitteet ymmärretään hyvin hienojakoisiksi entiteeteiksi: joka ikinen ja pieninkin ero asian käsitteellistämässä voidaan ymmärtää jakolinjaksi eri käsitteiden välillä. Jos yksikään osapuoli ei ole tehnyt virhettä soveltaessaan käsitettä, se seikka, että he soveltavat käsitettään eri objekteihin, antaa ymmärtää, että he käyttävät eri käsitteitä. Sama pitää paikkansa, kun huomio siirtyy toisten käyttötapojen kyseenalaistamiseen.

Olen tarkoituksellisesti esittänyt asian suoraviivaisemmin kuin Gallie itse, koska tämän pohjalta on helpompi nähdä, miksi väite käsitteiden olennaisesta kiistanalaisuudesta on intellektuaalisesti haastava ja kenties levottomuutta herättäväkin. Ensinnäkin se vaikuttaisi sulkevan oven rationaalisen yhteisymmärryksen mahdollisuudelta koko lailla lopullisesti, koska olennaisesti kiistanalaisia käsitteitä hyödyntävistä arvostelmista ja päätelmistä näyttäisi nyt väistämättä seuraavaan rationaalisesti ratkeamattomia kiistoja ja erimielisyyksiä. Sama koskisi muitakin kognitiivisia prosesseja, joissa käsitteiden käyttöä ei voisi välttää, eli aika lailla kaikkea tiedollista ajattelua. Toiseksi olennaisen kiistanalaisuuden voisi nähdä seuraavan suoraan käsitteen sisällön tai sitä vastaavan termin merkityksen poikkeuksellisesta tavasta viitata maailmaan ainoastaan kiistanalaisesti. On kuitenkin hyvin vaikeaa mieltää, miten sellainen käsite voisi olla itsenäisten ja abstraktien propositioiden osa ilman olettamusta maailmassa itsessään olemuksellisesti piilevästä kiistanalaisuudesta – ja mitä se taas sitten edes tarkoittaisi? Mikäli taas olennaisesti kiistanalaiset käsitteet määrittyvät käyttäjärippuvaisesti, ei kiistanalaisuus enää vaikuta käsitteen itsensä aikaansaamalta asialta. Toisella tapaa ajateltuna käsitteen täydellinen hallinta, tai täysi ymmärrys käsitteen sisällöstä ja sen viittauskohteista, suorastaan vaatisi meitä kiistelemään kyseisestä käsitteestä ja sen viittauskohteista. Kyseessä

näyttäisi olevan paradoksi. Vaihtoehtoisesti Gallien teesi voisi olla käsitteelliselle yhteismitattomuudelle perustuva radikaali relativistinen käsitys tai varsin äärimmäistä skeptisismää edustava väite, jonka mukaan osapuolten ei ole ylipäätään mahdollista saada parempaa tietoa käsitteiden merkitsemistä arvosteista saavutuksista.

Olennessa kiistanalaiset käsitteet eivät siis ole pelkästään konstikkaita, vaan ne vaikuttavat teoreettisesti epätoivottavilta tai suorastaan mahdottomilta. Ei ole vaikeaa ymmärtää, miksi Gallien teesiä on kritisoitu, mutta hyvin monet ovat myös hyväksyneet väitteen liki sellaisenaan tai verrattain pienin muutoksin. Tämä epäsuhta tekee käsitteiden olennaista kiistanalaisuutta koskevasta väitteestä erinomaisen filosofisen tutkimuksen kohteen. Onko Gallien alkuperäinen argumentti pätevä ja hyvin perusteltu? Jos ei, missä mielessä käsitteet voisivat olla olennaisesti kiistanalaisia, jos missään?

On helppo todeta, että Gallien argumentissa on merkittäviä puutteita. Hänen perustelunsa sille, etteivät olennaisesti kiistanalaiset käsitteet ilmennä käsitteellisiä sekaannuksia, eivät vakuuta tai ovat liian epäselvät. Olennaisesti kiistanalaisen käsitteen yhtenäisyys, tai ylipäätään mahdollisuus jakaa käsite, jonka tulisi samalla olla olennaisesti kiistanalainen, jää todentamatta. Totta puhuen Gallie ei oikein missään vaiheessa tee selväksi, miksi kyseessä ylipäätään olisi käsitteellinen kiista. Osapuolet vaikuttaisivat olevan eri mieltä itse asiasta eivätkä välttämättä niinkään siitä, kuinka kyseinen asia tulisi käsitteellistää. Huuto vapauden puolesta ei automaattisesti tarkoita vaatimusta muodostaa vapauden käsitteen sovelluskriteereitä uudelleen tai niiden asettamista eri arvojärjestyksiin kuten Gallie ajatteli. Jos se sitä tarkoittaisi, Braveheart olisi hyvin erilainen elokuva.

Ei ole ylipäätäänkään selvää, mikä saa lopulta aikaan olennaisen kiistanalaisuuden tai päättymättömät ja rationaalisesti ratkeamattomat kiistat. Gallie näkee huomattavan paljon vaihua kuvatakseen tietynlaista kiistaa, jonka keskiössä olennaisesti kiistanalaiset käsitteet oletettavasti ovat. Kuvaus kirvoittaa monia ajatuksia kiistan tai erimielisyyden luonteesta, mutta

väitetyn kiistanalaisuuden syy jää epäselväksi. Yksikään Gallien esittämistä olennaisesti kiistanalaisen käsitteen seitsemästä ehdosta ei kykene selittämään, miksi kyseinen käsite olisi välttämättä tai jollain poikkeuksellisella tavalla kiistanalainen. Itse asiassa kaikki ehdoista eivät edes kuvaa käsitteen ominaispiirteitä tai käsitteen tai sitä edustavan termin viittauskohdetta. Osa ehdoista kuvaa kiistelijöiden uskomuksia, heidän keskinäistä suhdettaan ja itse kiistan tai kiistelyn luonnetta. Gallien ehtojen voikin nähdä jakautuvan kahtia semantiikkaan ja pragmatiikkaan, mikä tekee myös tilaa ilmiön vaihtoehtoisille selityksille. Käsitekeskeiseksi teesiksi kutsumani tulkintalinja on valtavirtakäsitys, jonka mukaan oleellisesti kyse on käsitteistä ja niiden erityisestä rakenteesta. Toisen näkemyksen mukaan olennaisessa kiistanalaisuudessa on kyse hyväksymisestä tradition osaksi. Kiistoja käydään tällöin siitä, kuka on alkuperäisen malliesimerkin toiseuraaja, ketkä ovat tradition todellisia jäseniä ja kenen sallitaan puhua tradition puolesta. Kolmannessa tulkintalinjassa olennaisesti kiistanalaiseksi mielletty asia konstituoituu osana kiistaa – oli kyseessä sitten termi, käsite tai vaikkapa arvostelma.

Gallien kuvaaman erimielisyyden tai kiistan luonne on myös jossain määrin ongelmallinen jo itsessään. Kiistan osapuolet oletetaan rationaalisiksi ja jatkuva kiistely käsitteestä tai käsitteen ympärillä oikeutetuksi. Gallien alkuperäisen esityksen perusteella ei ole selvää, missä mielessä on rationaalista tai edes mielekästä osallistua loputtomaan ja vieläpä kilpailunomaiseen kiistaan, jota ei voida ratkaista rationaalisesti. Lisäksi Gallie ajattelee, että käsitteen olennaisesta kiistanalaisuudesta voi olla tietoinen ilman, että se vaikuttaisi halukkuuteen jatkaa kiistelyä kilvoittelevaan tapaan. Mutta kuinka kilpailevaa käsitteen käyttötapaa voi edes pitää vääränä, kun on samaan aikaan tietoinen siitä, että toiset käyttötavat ovat yhtä lailla oikeutettuja juuri tämän kiistanalaisen käsitteen tapauksessa? Millaisesta kilpailusta muka oikein on kyse?

Edelliset ovat vain muutamia esimerkkejä lukuisista mutkista, joita Gallien alkuperäisen käsityksen puolustaja tai edelleen kehittäjä väistämättä kohtaa. Osassa tapauksista mutkan

voi vetää suoraksi, toisissa pitää etsiä vielä pidempi kiertotie ja muutamassa tapauksessa lienee vain parempi jäädä tien varrelle ja nostaa kädet pystyyn. Väitöskirjassani olen kartoittanut, missä tie kulkee sekä viittonut tärkeissä risteyksissä, mutta en paneudu näihin asioihin nyt sen tarkemmin. Sen sijaan esitän lopuksi äärimmilleen tiivistetyssä muodossa pari ydinkohtaa siitä, mitä itse ajattelen käsitteiden olennaisesta kiistanalaisuudesta.

Väitöskirjassani olen pyrkinyt löytämään perusteita poikkeuksellisen laaja-alaiselle ja syväluotaavalle käsitteelliselle kiistanalaisuudelle: kyse ei ole pelkästään käsitteen tilannesidonnaista soveltamista koskevasta kiistasta, vaan erimielisyyden ulottumisesta käsitteen oletettuun ytimeen saakka. Tässä mielessä yhden ja saman käsitteen jakamista koskeva epävarmuus ei ole niinkään vahvimman mahdollisen kiistanalaisuusteesin valuvika vaan sen tunnusomainen piirre. En kuitenkaan löytänyt vakuuttavaa argumenttia sen puolesta, että jotkin käsitteet olisivat olennaisesti kiistanalaisia sisäisen rakenteensa johdosta. Olennaisen kiistanalaisuuden ei nähdäkseni myöskään tarvitse koskea yhtä ja samaa käsitettä. Sikäli kun yksi kiistanalainen käsite on läsnä, kyseessä on paremminkin kiistan osapuolien tai sivustaseuraajien muodostama toisen asteen kontekstisidonnainen käsitteellistys tai kategoria, joka koskee erillisten ensimmäisen asteen käsitteiden vastakkain asetettuja käyttötapoja tietynlaisessa kiistassa. Mikäli ensimmäisen asteen olennaisesti kiistanalaisia käsitteitä on olemassa, tulisi niiden muodostua suoraan kyseisten käsitteiden itsensä vastakkaisista käyttötavoista. Kaiken muun ohella se tekisi niistä äärimmäisen monimutkaisia entiteettejä, jotka vaatisivat tuekseen erityisen kieli- ja mielenfilosofisen käsiteteorian. Sellaista ei käsittäökseni esitä tutkimuskirjallisuudessa kukaan, ja suhtaudun sellaisen mahdollisuuteen itsekkin skeptisesti.

Olennaisen kiistanalaisuuden ei tarvitse koskea yhtä ja samaa käsitettä pääasiallisesti siksi, että Gallien kuvaamien kiistojen tunnusomaiset piirteet voidaan selittää hedelmällisesti eritavalla. Kiistanalaisuus ei juonna juuriaan joidenkin tiettyjen

käsitteiden erityispiirteistä, vaan kiistanalaisuus seuraa käsitteiden erityisestä käyttötavasta. Tämän lisäksi olennaisesti kiistanalaiset käsitteet toisen asteen käsitteinä ovat yksilöitävissä kyseiseen käyttötapaan pohjautuvan käsitteellisen käytännön tunnusmerkistön täytyessä. Kaikessa lyhykäisyydessään kyse on käsitteiden käyttämisestä ihmiskeskeisesti ja tulkinnallisesti, kun tarkoitus on etsiä parhaita mahdollisia ratkaisuja tärkeillä inhimillisillä ongelma-alueilla ja vakuuttaa muut omaksumaan itse parhaana pitämänsä käsitteellistys asiasta. Tällaisesta käsitteenkäytöstä seuraava kiista on sisällöllinen, käsitteellinen ja ensisijaisesti käytännöllinen. Kiistan osapuolet toisin sanoen kiistelevät ongelmanratkaisussa tärkeän arvostetun saavutuksen luonteesta ja siitä, kuinka se tulisi käsitteellistää. Käsitteellistämistä koskeva kiista on käytännöllinen "mitä pitäisi tehdä"-tyyppinen erimielisyys, joka koskee parhaan käsitteen tai käsitteen käyttötavan valintaa. Valintaa voivat tällöin ohjata refleksiivisesti mitä moninaisimmat arvot ja normit, mutta arvoja, normeja tai muuta normatiivista sisältöä ei tarvitse nyt paikantaa käsitteisiin itseensä. Normatiivinen ohjausvaikutus seuraa suoraan käsitteiden tulkinnallisesta käytöstä: koska käsitteitä käytetään, kun haetaan ratkaisuja tunnusomaisesti inhimillisiin ongelmiin, kyseisiin ratkaisuihin läheisesti liittyvät arvostettujen saavutuksien käsitteellistykset vaativat tulkintaa ihmiselämän raameista, tarkoituksesta ja mahdollisuuksista. Kyseisillä tulkinnoilla on elämänmuodossamme normatiivista merkitystä. Tämä myös selittää, miksi eritoten Gallie toisinaan samaisti olennaisesti kiistanalaisten käsitteiden merkitsemät arvostetut saavutukset sosiaalisiksi ja kulttuurillisiksi aktiviteeteiksi ja käytännöiksi. Väitöskirjassani otan kannan, jonka mukaan ihmiskeskeisestä ja tulkinnallisesta käsitteiden käyttötavasta muodostuva kiistanalaisuus on elämänmuodollemme olennaista, mikä antaa mielen puheelle olennaisesta kiistanalaisuudesta sekä myös kertoo, missä mielessä kyseiset kiistat ovat päättymättömiä ja ratkeamattomia.

Olennaisesti kiistanalaisen käsitteen pitäminen toisen asteen kontekstisidonnaisena käsitteenä väistää muun muassa kritii-

kin, jossa käsitteet ymmärretään tieteellis-ideaalisesti täydellisen tarkkarajaisiksi tai jossa käsitteen yksilöiminen sen hallussapitoehtojen kautta tekee mahdolltomaksi kiistää saman käsitteen oikeutetut käyttötavat. Tulkintani sopii paremminkin yksiin teoriakehyksen kanssa, jossa käsitteitä pidetään moniulotteisina sosiaalisina ilmiöinä, joiden eri aspekteja laajalle levinneiden termien eri käyttötavoilla pyritään tavoittamaan. Tällöin kukaan yksilö ei varsinaisesti pitäisi ilmaisun eri käyttötavoista muodostuvaa käsitteellistä kudelmaa henkilökohtaisesti hallussaan. Tulkintani myötä voimme myös helposti nähdä, miksi olennaista kiistanalaisuutta ilmentävissä kiistoissa käsitteiden suhteen tehdyt valinnat heijastavat suoraan kilpailevia elämänpäämääriä ja arvoja. Viime kädessä käsitteen valintaa koskevien kiistojen panokset ovat käytännöllisiä myös niin, että tarkoitus on saada maailmassa aikaan muutoksia, jotka seuraavat, kun kiistakumppanit tai sivustaseuraajat omaksuvat halutun tavan jäsentää maailmaa. Olennaiseen kiistanalaisuuteen tavallisesti liitetty poliittinen ulottuvuus ilmenee, kun valitaan yksi käsite implikaatioineen jonkin toisen sijaan. Täten toisen asteen olennaisesti kiistanalainen käsite edustaa myös kiistan käsitteellisen ulottuvuuden vielä toistaiseksi ratkeamatonta lopputulosta tai kehittymätöntä vaihetta, jonka määrittäminen juuri tietynlaiseksi toimii käsitteellisen kiistan palkintona. Toisen asteen käsite on se käsitteellinen kudelma, joka alati muodostuu meidän hyväksyttäväksemme tai hylättäväksemme niin yksittäisissä kiistoissa kuin myös yhteiskunnassa laajemminkin.

Kuten saatatte arvata, olen väitöskirjassani käsitellyt näitä ja monia muita asioita tarkemmin ja huomattavasti pidemmin. Nähdäkseni tutkimukseni edistää asiasta käytävää filosofista keskustelua ja on hyödyksi muille tutkijoille. Mutta mikä olisi työni anti tai viesti ihmisille ylipäätään? Lyhyesti sanottuna se on luullakseni tämä: tietyt käsitteet eivät saa päättymättömiä kiistoja aikaan – me saamme.

Jyväskylän yliopisto